DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

10. juni 1999 *

I sag C-430/97,

angående en anmodning, som Amtsgericht Köln (Tyskland) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Jutta Johannes

mod

Hartmut Johannes,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 6 (efter ændring nu artikel 12 EF) og af Rådets forordning (EØF, Euratom, EKSF) nr. 259/68 af 29. februar 1968 om vedtægten for tjenestemænd i De Europæiske Fællesskaber og om ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte i disse Fællesskaber samt om særlige midlertidige foranstaltninger for tjenestemænd i Kommissionen (EFT 1968 I, s. 30), som ændret ved Rådets forordning (EKSF, EØF, Euratom) nr. 2799/85 af 27. september 1985 (EFT L 265, s. 1), navnlig af artikel 27 i vedtægtens bilag VIII,

har

* Processprog: tysk.

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann, og dommerne L. Sevón (refererende dommer) og M. Wathelet,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer

justitssekretær: ekspeditionssekretær H.A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Hartmut Johannes ved advokat Hansmanfred Boden, Köln, og advokat Jochim Sedemund, Berlin

— den tyske regering ved afdelingschef Alfred Dittrich, Forbundsjustitsministeriet, og kontorchef Claus-Dieter Quassowski, Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Christine Berardis-Kayser, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget, bistået af advokat Bertrand Wägenbaur, Hamburg,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 25. februar 1999 er afgivet mundtlige indlæg af Hartmut Johannes ved advokat Hansmanfred Boden og advokat Thomas Lübbig, Berlin, og af Kommissionen ved advokat Bertrand Wägenbaur,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 18. marts 1999,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 3. september 1997, indgået til Domstolen den 19. december 1997, har Amtsgericht Köln i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 6 (efter ændring nu artikel 12 EF) og af Rådets forordning (EØF, Euratom, EKSF) nr. 259/68 af 29. februar 1968 om vedtægten for tjenestemænd i De Europæiske Fællesskaber og om ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte i disse Fællesskaber samt om særlige midlertidige foranstaltninger for tjenestemænd i Kommissionen (EFT 1968 I, s. 30), som ændret ved Rådets forordning (EKSF, EØF, Euratom) nr. 2799/85 af 27. september 1985 (EFT L 265, s. 1, herefter »tjenestemandsvedtægten«), navnlig af artikel 27 i vedtægtens bilag VIII.

2 Spørgsmålene er blevet rejst under en sag, som Jutta Johannes har anlagt mod sin tidligere ægtefælle, som hun er skilt fra, med påstand om, at sagsøgte tilpligtes at betale sagsøgeren en del af den pension, han har optjent under ægteskabet.

3 Traktatens artikel 6, stk. 1, lyder således:

»Inden for denne traktats anvendelsesområde og med forbehold af dennes særlige bestemmelser er al forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, forbudt.«

4 Artikel 27, stk. 1, i tjenestemandsvedtægtens bilag VIII bestemmer følgende:

»En tjenestemands eller tidligere tjenestemands fraskilte hustru har ret til efterladtepension i henhold til bestemmelserne i dette kapitel, såfremt hun ved sin tidligere ægtefælles død godtgør, at hun for sit eget vedkommende er berettiget til et underholdsbidrag fra ham, således som fastsat enten ved retsafgørelse eller ved aftale mellem de tidligere ægtefæller.«

5 Sagsøgeren og sagsøgte i hovedsagen, der begge er tyske statsborgere, indgik ægteskab den 18. april 1963 i USA.

6 Parterne blev skilt ved dom afsagt af Tribunal de première instance de Bruxelles den 28. april 1986 i henhold til belgisk ret, idet parterne senest havde haft fælles bopæl i Belgien, og det blev lagt til grund, at ødelæggelsen af parternes forhold alene beroede på sagsøgeren. Dommen fik retskraft den 28. oktober 1988 og blev den 21. april 1995 anerkendt af delstaten Nordrhein-Westfalens Justitsministerium.

7 Sagsøgte i hovedsagen, som er tidligere tjenestemand ved Kommissionen, har siden den 1. juni 1996 modtaget alderspension fra Det Europæiske Fællesskab.

8 Jutta Johannes har i hovedsagen nedlagt påstand om fordeling af ægtefællernes pensionsrettigheder, herunder dem, Hartmut Johannes har erhvervet som tjenestemand ved Kommissionen, i forhold til ægteskabets varighed på grundlag af §§ 1587 ff. i Bürgerliches Gesetzbuch (herefter »BGB«) og § 2 i Gesetz zur Regelung von Härten im Versorgungsausgleich af 21. februar 1983 (lov om regulering af urimeligheder i forbindelse med fordeling af pensionsrettigheder ved skilsmisse).

9 Der er mellem parterne enighed om, at sagsøgtes krav på pension fra den tyske Bundesversicherungsanstalt für Angestellte, der hidrører fra en beskæftigelsesperiode forud for hans udnævnelse til EF-tjenestemand, er undergivet de tyske bestemmelser om fordeling af pensionsrettigheder. Hartmut Johannes har derimod under påberåbelse af fællesskabsretten, særlig traktatens artikel 6 og artikel 27 i tjenestemandsvedtægtens bilag VIII, påstået frifindelse med hensyn til kravet om en opdeling af den pension, han modtager fra Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber.

10 Amtsgericht Köln har under disse omstændigheder besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Indeholder vedtægten for Fællesskabernes tjenestemænd og særlig bilag VIII hertil — pensionsordning — navnlig artikel 27 i bilaget, en fuldstændig og udtømmende regulering af de pensionsrettigheder, der tilkommer en tjenestemands fraskilte ægtefælle, således at der ikke kan bestå videregående krav i henhold til national ret (i dette tilfælde bestemmelserne i tysk ret om fordeling af pensionsrettigheder ved skilsmisse)?

2) Er det foreneligt med vedtægten for Fællesskabernes tjenestemænd og EF-traktatens artikel 6, at bestemmelser i en medlemsstat (i dette tilfælde Tyskland) vedrørende retsvirkningerne af skilsmisse, hvorefter den pensions-

berettigede ægtefælle skal betale en del af pensionen til den anden ægtefælle, er til ugunst for en tjenestemand, alene fordi han er tysk statsborger?«

Det første spørgsmål

11 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om tjenestemandsvedtægten, navnlig artikel 27 i vedtægtens bilag VIII, er til hinder for, at der anvendes bestemmelser i national ret som bestemmelserne i §§ 1587 ff. i BGB, hvorefter der skal ske en fordeling af pensionsrettigheder mellem fraskilte ægtefæller.

12 Hartmut Johannes har gjort gældende, at tjenestemandsvedtægten udgør et selvstændigt og fuldstændigt system, som medlemsstaternes lovgivninger ikke kan gøre indgreb i. Det krav på en fordeling af pensionsrettigheder, som en fraskilt ægtefælle har i henhold til den tyske lovgivning, er uforeneligt med ordningen. En anerkendelse af det pågældende krav ville navnlig føre til en kumulation af pensionsydelser i strid med tjenestemandsvedtægten, når en tjenestemands fraskilte enke når pensionsalderen, idet hun i så fald både ville have ret til efterladtepension i henhold til artikel 27 i tjenestemandsvedtægtens bilag VIII og til en del af tjenestemandspensionen efter tysk ret.

13 Den tyske regering har anført, at fordelingen af pensionsrettigheder mellem fraskilte ægtefæller hviler på den betragtning, at de pensionsrettigheder, som ægtefællerne hver især har erhvervet under ægteskabet, er resultatet af en fælles indsats. Den tyske lovgivning giver derfor den ægtefælle, der har de mindste pensionsrettigheder, krav på en kompensation for forskellen i værdien af de under ægteskabet erhvervede pensionsrettigheder. Da der herved skal tages hensyn til samtlige pensionsrettigheder, som ægtefællerne har erhvervet under ægteskabet, skal fordelingen også omfatte rettigheder, der er erhvervet under ægteskabet hos en udenlandsk, mellemstatslig eller overstatslig social sikringsinstitution. Der gøres herved ikke indgreb i de udenlandske, mellemstatslige eller overstatslige

pensionsrettigheder, idet fordelingen ikke berører disse pensionsrettigheder direkte, men følger af anvendelsen af reglerne om fordeling af pensionsrettigheder mellem fraskilte ægtefæller.

14 Den efterladtepension, der udbetales til den fraskilte ægtefælle i henhold til artikel 27 i tjenestemandsvedtægtens bilag VIII, har ifølge den tyske regering et andet formål end reglerne om fordeling af pensionsrettigheder, og den er en del af en anden ordning. I øvrigt er det heller ikke efter, at den ægtefælle, hvis pensionsrettigheder skal fordeles, er afgået ved døden, muligt at kumulere krav i henhold til reglerne om fordeling af pensionsrettigheder og krav på efterladtepension til den fraskilte ægtefælle.

15 Den tyske regering har endelig anført, at de tyske regler om fordeling af pensionsrettigheder er i overensstemmelse med de intentioner, Europa-Parlamentet har givet udtryk for i beslutning A3-0418/93 af 21. januar 1994 om deling af pensionsrettigheder til fordel for kvinder, der er skilt eller separeret fra deres ægtefælle, i EF's medlemsstater (EFT C 44, s. 218).

16 Kommissionen har gjort gældende, at tjenestemandsvedtægten udelukkende regulerer de retlige relationer mellem de europæiske institutioner og deres respektive tjenestemænd. Det er derimod alene medlemsstaterne, der har kompetence til at fastsætte regler om en tjenestemands eventuelle familieretlige eller andre privatretlige rettigheder eller forpligtelser i forhold til et familiemedlem eller tredjemand.

17 Artikel 27 i tjenestemandsvedtægtens bilag VIII er ifølge Kommissionen et udtryk for ansættelsesmyndighedens omsorgspligt i forhold til en afdød tjenestemands tidligere ægtefælle. Bestemmelsen regulerer således ikke en tjenestemands økonomiske forpligtelser over for sin tidligere ægtefælle i henhold til nationale familieretlige regler, og den kan hverken i medfør af princippet om fællesskabs-

rettens forrang eller i medfør af andre fællesskabsretlige principper have til følge, at regler som de i §§ 1587 ff. i BGB indeholdte om fordeling af pensionsrettigheder ikke finder anvendelse.

18 Det bemærkes, at fællesskabslovgiver, som anført af generaladvokaten i punkt 24 i forslaget til afgørelse, ikke har kompetence til at fastlægge ægtefællers rettigheder i en skilsmissesag, herunder de rettigheder, der er forbundet med en eventuel fordeling af pensionsrettigheder i henhold til den tyske lovgivning. Disse rettigheder reguleres af de privatretlige og familieretlige bestemmelser, der finder anvendelse i medlemsstaterne, og som henhører under disses kompetence.

19 Tjenestemandsvedtægten har således alene til formål at regulere de retlige relationer mellem de europæiske institutioner og deres tjenestemænd, idet den fastlægger en række gensidige rettigheder og forpligtelser og giver visse af tjenestemandens familiemedlemmer rettigheder, som de kan gøre gældende over for De Europæiske Fællesskaber.

20 Det følger heraf, at tjenestemandsvedtægten på ingen måde er til hinder for, at der i forholdet mellem to tidligere ægtefæller anvendes bestemmelser i national ret som §§ 1587 ff. i BGB, hvorefter der skal ske en fordeling af pensionsrettigheder mellem fraskilte ægtefæller.

21 Hvad nærmere angår artikel 27 i tjenestemandsvedtægtens bilag VIII bemærkes, at denne bestemmelse ikke finder anvendelse i hovedsagen og ikke har samme formål som den af Jutta Johannes krævede fordeling af pensionsrettigheder. Bestemmelsen er således ikke til hinder for anvendelsen af nationale bestemmelser som de i hovedsagen omhandlede.

22 Det må herefter konkluderes, at tjenestemandsvedtægten, navnlig artikel 27 i vedtægtens bilag VIII, ikke er til hinder for, at der i forbindelse med en tvist mellem to tidligere ægtefæller anvendes bestemmelser i national ret som bestemmelserne i §§ 1587 ff. i BGB, hvorefter der skal ske en fordeling af pensionsrettigheder mellem fraskilte ægtefæller.

Det andet spørgsmål

23 Med det andet spørgsmål ønsker den nationale ret nærmere bestemt at få oplyst, om traktatens artikel 6 er til hinder for, at bestemmelser i en medlemsstat, som fastsætter retsvirkningerne af skilsmisse mellem en tjenestemand ved Fællesskaberne og dennes tidligere ægtefælle, medfører, at tjenestemanden på grund af sin nationalitet må bære større byrder end en tjenestemand af en anden nationalitet, der befinder sig i samme situation.

24 Hartmut Johannes har sammenlignet sin situation med situationen for en EF-tjenestemand af belgisk nationalitet, der er undergivet belgisk ret. Eftersom der i belgisk ret ikke findes regler om fordeling af pensionsrettigheder, kan en sådan tjenestemand ikke blive forpligtet til at betale så store beløb som dem, Hartmut Johannes vil kunne blive dømt til at betale. Der er derfor tale om en forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, idet den eneste forskel mellem de to situationer er forskellen i nationalitet.

25 Den tyske regering og Kommissionen har henvist til, at traktatens artikel 6 efter fast retspraksis kun finder anvendelse i situationer, der falder inden for fællesskabsrettens anvendelsesområde. Denne betingelse er efter deres opfattelse ikke opfyldt i det foreliggende tilfælde, idet bestemmelserne om fordeling af pensionsrettigheder er civilretlige bestemmelser, der ikke henhører under fællesskabslovgivers kompetence, men fortsat er undergivet medlemsstaternes kompetence. De forskellige situationer, Hartmut Johannes henviser til, skyldes, at der

anvendes forskellige nationale regler. Hovedsagens parters nationalitet udgør blot det tilknytningsmoment, der i henhold til den internationale privatret giver grundlag for at afgøre, hvilke nationale materielle retsregler der finder anvendelse for så vidt angår virkningerne af skilsmissen.

26 Det bemærkes i denne forbindelse, at forbuddet mod al forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, i traktatens artikel 6 er begrænset til traktatens anvendelsesområde (dom af 9.10.1997, sag C-291/96, Grado og Bashir, Sml. I, s. 5531, præmis 13).

27 Hverken de nationale international privatretlige regler, der afgør, hvilke nationale materielle retsregler der finder anvendelse for så vidt angår virkningerne af en skilsmisse, eller de nationale civilretlige bestemmelser, der materielretligt regulerer disse virkninger, falder inden for traktatens anvendelsesområde.

28 Det følger heraf, at traktatens artikel 6 ikke forhindrer, at der efter bestemmelser i en medlemsstat tages hensyn til ægtefællernes nationalitet som tilknytningsmoment ved afgørelsen af, hvilke nationale materielle regler der finder anvendelse for så vidt angår virkningerne af en skilsmisse.

29 Det andet spørgsmål skal herefter besvares med, at traktatens artikel 6 ikke er til hinder for, at bestemmelser i en medlemsstat, som fastsætter retsvirkningerne af skilsmisse mellem en tjenestemand ved Fællesskaberne og dennes tidligere ægtefælle, da ægtefællernes nationalitet udgør tilknytningsmomentet, medfører, at tjenestemanden må bære større byrder end en tjenestemand af en anden nationalitet, der befinder sig i samme situation.

Sagens omkostninger

30 De udgifter, der er afholdt af den tyske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Amtsgericht Köln ved kendelse af 3. september 1997, for ret:

1) **Rådets forordning (EØF, Euratom, EKSF) nr. 259/68 af 29. februar 1968 om vedtægten for tjenestemænd i De Europæiske Fællesskaber og om ansæt-**

telsesvilkårene for de øvrige ansatte i disse Fællesskaber samt om særlige midlertidige foranstaltninger for tjenestemænd i Kommissionen, som ændret ved Rådets forordning (EKSF, EØF, Euratom) nr. 2799/85 af 27. september 1985, navnlig artikel 27 i vedtægtens bilag VIII, er ikke til hinder for, at der i forbindelse med en tvist mellem to tidligere ægtefæller anvendes bestemmelser i national ret som bestemmelserne i §§ 1587 ff. i Bürgerliches Gesetzbuch, hvorefter der skal ske en fordeling af pensionsrettigheder mellem fraskilte ægtefæller.

2) EF-traktatens artikel 6 (efter ændring nu artikel 12 EF) er ikke til hinder for, at bestemmelser i en medlemsstat, som fastsætter retsvirkningerne af skilsmisse mellem en tjenestemand ved Fællesskaberne og dennes tidligere ægtefælle, da ægtefællernes nationalitet udgør tilknytningsmomentet, medfører, at tjenestemanden må bære større byrder end en tjenestemand af en anden nationalitet, der befinder sig i samme situation.

Jann Sevón Wathelet

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 10. juni 1999.

R. Grass

Justitssekretær

P. Jann

Formand for Første Afdeling